

Новая знаходка пра Ёсяслава Чарадзея

Даследчыца Марыя Ліньнікава знайшла ў маскоўскім Цэнтральным архіве старажытных актаў цэлую старонку апавядання пра полацкага князя Ёсяслава, вядомага як легендарны Чарадзеі¹.

Знаходка Марыі Ліньнікавай замацоўвае гэтую легенду. На знойдзенай старонцы расказваецца пра суіснаванне ў Полацкай зямлі язычніцтва і хрысціянства, але таксама і пра змаганне паміж дзвюма рэлігіямі. Князь адначасова займаецца чарамі і дае малітву (але так ці інакш сыцягвае дождж), або кліча на супольную нараду жрацоў і сьвятароў. Самы цікавы аповед тычыцца паганскага бунту супраць маладога князя (пры нагодзе пацвярджаецца існаванне ў Полацку ў той час япіскапства). Апавяданне абрываецца на апаведзе пра цудоўны пачатак пабудовы ў Полацку Сабору сьвятой Сафіі.

Даследчыца наагул удала расчытала і пракамэнтавала знойдзены тэкст, хаця некаторыя тлумачэнні выклікаюць сумневы.

Напрыклад, раздзяляючы слова “*отвеща*” на “*от вещь*” (ад вестуна), яна быццам бы не заўважыла, што раней выступае сказ “*Отвещав Сеслав рече [...]*”, які таксама можна прачытаць за ёю: “*От вещь Всеслав рече [...]*”.

Аўтарка не звярнула таксама ўвагі на зьяўленне на гэтай самай старонцы бацькі Ёсяслава раз як “*Бренчислав*”, іншым разам як “*Брячислав*”. Вядома, гэта можа быць вынік агаворкі, але таксама добра можа паказваць на існаванне першапачатковага насаваго гуку пасля “*р*” у імені князя.

У беларускім перакладзе як уласнае імя выступае слова “*Волх*”, хаця ў арыгінале ёсць проста “*вълк*” (або “*вълх*”).

Усё-такі галоўным недахопам камэнтару зьяўляецца недастатковая ўвага да апаведу пра Ёсяслававу дружыну. Аўтарка сьпярыша ўдала прачытала “*Варяг же есть с дружиною малою, числом 90 и 9, един верън сый [...]*” як “*Варяг же эстин [...]*”, але палчыла слова “*эстин*” уласным імем Эсыцін.

На маю думку, “*эстин*” — гэта этнонім, абазначае тут “эста”, падчас як “вараг” абазначае прафэсійнага ваяра. Калі гэта так, дык трэба ўспомніць гіпотэзу М. Ермаловіча, які мяркуе, што маці Ёсяслава паходзіла зь фінскага племя водзь, якое жыло на беразе Балтыйскага мора². Да водзі ўцякаў Усяслаў пасля паразы і зь яго набіраў войска. Водзь, як фінскае племя, магло асацыявацца ва ўяўленьні аўтара апавядання з такімі ж фінскімі эстамі.

У апавяданні Ёсяслаў кажа сваім ваярам: “Дружина харобрая, адзінакроўная”. Гэта можа значыць, што Ёсяслаў быў варагам (калі лічыць варагаў племенем). Усё-такі можна таксама здагадацца, што Ёсяслаў меў на ўвазе кроў сваёй маці, зь якой пэўне ж і прыйшла ў Полацк малая, але верная дружына.

Так ці інакш, знойдзеная М. Ліньнікавай жамчужына надзвычайна ўзбагачае нашыя сьціплыя веды пра раньняе сярэднявечча ў Беларусі. Выпадковасьць гэтай знаходкі (падкрэсленая самой даследчыцай) падтрымоўвае надзею на тое, што знойдзецца і “*сокровище сокровищ*” нашай гісторыі — Полацкі летапіс.

Друкуецца паводле:

Ніва. 1994. 23 кастрычніка. № 43. С. 4.

¹ Ліньнікава М. Новае пра Усяслава Чарадзея // Спадчына. 1994. № 3. С. 69—71.

² Ермаловіч М. Старажытная Беларусь. Полацкі і новагародскі перыяды. Мінск, 1990. С. 129